

ЛІТЕРАТУРА

1. Внукова Н.М. Державна політика інноваційного кластерного управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.inno.kharkov.ua/wp-content/uploads/2009/10/public-industrial-policy-of-innovative-cluster-menegment.pdf>
2. Войнаренко М.П., Малий М.В. Будівельний кластер – європейський шлях розвитку / М.П. Войнаренко, М.В. Малий. – Хмельницький: Поділля Перший, 2005. – 32 с.
3. Длугопольський О. Кластерна модель розвитку промислового виробництва як фактор ефективних структурних реформ / О. Длугопольський // Економічний часопис – XXI. – 2003. – № 2. – С. 1–8.
4. Постанова "Про формування та функціонування інноваційних кластерів в Україні" № 220 від 08.07.2009 р. / Президія Національної академії наук України
5. Семенов Г.А., Богма О.С. Створення кластерних об'єднань в умовах нової економіки: Монографія / Г.А. Семенов, О.С. Богма. – Запоріжжя: КПУ, 2008. – 244 с.
6. Портер Майкл Э. Конкуренция: Пер. с англ. / Майкл Э. Портер; [пер с англ. О.Л. Пелявского, А.П. Уриханяна, Е.Л. Усенко, И.А. Шишкиной]. – М.: Издательский дом "Вильямс", 2005. – 608 с.
7. Дудкіна К.А. Кластери як форма ринкової централізації в умовах сучасних світогосподарських відносин: Дис... канд. екон. наук: 08.05.01 / Дудкіна Катерина Анатоліївна. – К., 2004. – 221 с.
8. Кропельницька С.О. Фінансово-економічні засади формування та функціонування нових виробничих систем (кластерів): дис... канд. екон. наук: 08.04.01 / Кропельницька Світлана Орестівна. – Т., 2006. – 300 с.
9. Асаул А. Кластер – это способ самоорганизации сообщества для выживания в условиях бескомпромиссной международной конкуренции / А. Асаул // Економіст. – 2008. – № 10. – С. 60–61.
10. Бакум В.В. Методологія розробки агропромислових кластерних утворень регіону / В.В. Бакум // Економіка АПК. – 2009. – № 4. – С. 38–44.
11. Жуков Ю.Є. Інтегроване управління групами підприємств: Дис... канд. екон. наук: 08.06.01 / Жуков Юрій Євгенович. – Х., 2006. – 254с.
12. Третьяк В.П. Кластеры предприятий. / В.П. Третьяк. – 2-е изд., доп. и перераб. – Иркутск: Изд-во Байкальского гос. ун-та экономики и права, 2006. – 220 с.

УДК 658.152

**МЕТОДИ РЕГУЛЮВАННЯ УМОВ ЗДІЙСНЕННЯ
ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА****Тищенко А.Ю.**

Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля

Определены основные блоки текущих и среднесрочных заданий государственной инвестиционной политики. Рассмотрены особенности механизма стимулирования инвестиций в промышленное производство и методы регулирования условий осуществления инвестиционной деятельности предприятия. Раскрыта сущность мероприятий для привлечения промышленных инвестиций и эффективного их использования. Обосновано соотношение интересов субъектов инвестиционного проекта.

Ключевые слова: инвестирование, регулирование, инвестор, стимулирование, деятельность, инвестиционная политика, эффективность, промышленное производство, предпринимательство, финансовые ресурсы.

The main blocks of current and medium-term state investment policy objectives are defined. The features of industry investment stimulation process and the methods of investment activity realization terms regulation are considered. The measures for the mobilization of industrial investments and their effective use are found out. The balance of the investment subjects interests is grounded.

Key words: investment, regulation, investor, stimulation, activity, investment policy, effectiveness, industry, business, financial resources.

Постановка проблеми. Інвестування – це складний процес, на який впливає багато чинників. З його здійсненням пов'язано рішення багатьох макроекономічних завдань. Воно неможливе тільки на базі ринкового саморегулювання. Ринок створює багато ризиків, які можна ослабити або уникнути шляхом використання державного регулювання інвестиційного процесу. У стабільній і розвиненій ри-

нкової економіці, що активно використовує інноваційні і інформаційні технології, багато проблем інвестування вирішуються на основі ринку як саморегульованої системи. В Україні ще не сформовані умови для використання рушійних сил ринку. Значна частина економічних структур, що виникли в ході ринкової трансформації, знаходиться в стані становлення. У таких умовах опора тільки на ринок не забезпечує очікуваних можливостей для здійснення інвестиційного процесу. Необхідне поєднання ринкового механізму з економічним механізмом регулювання процесу формування, розподілу і використання інвестиційних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження щодо теоретичних основ формування інвестиційної політики підприємства, методів регулювання умов здійснення інвестиційної активності з метою їх удосконалення в напрямку створення механізмів для інвестування та стимулювання інвестиційної діяльності знайшли своє втілення в наукових працях вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема А.А. Пересади, Т.В. Майорової, В.Г. Федоренка, А.П. Дука, Л.М. Борщ, О.Д. Вовчак, Р. Френклін, Р. Рут, Р.Ф. Харрод, Я.С. Мелкумова, В.Ф. Максимової, В.В. Ковальова, Н.В. Ігошина та ін. Разом з тим, незважаючи на велику увагу, приділену цій тематиці, багато проблем залишаються неохопленими. На сьогодні важливого значення набуває визначення практичних аспектів формування інвестиційної політики підприємства, регулювання інвестиційної активності у виробничій сфері, розробка інструментарію механізмів для залучення виробничих інвестицій як основної ланки виходу з економічної кризи.

Метою цієї статті є дослідження методів регулювання умов здійснення інвестиційної діяльності, особливостей механізму стимулювання інвестицій в промислове виробництво, комплексних заходів для залучення промислових інвестицій, спонукальних механізмів для потенціальних інвесторів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інвестиційна політика держави має бути спрямована на створення умов для інвестування та стимулювання інвестиційної діяльності. При цьому поточні і середньострокові завдання державної інвестиційної політики можуть бути розділені на три основні блоки: держава як організатор інвестиційно-фінансового ринку; держава як учасник інвестиційний-фінансового ринку; держава як менеджер інвестиційної політики.

У першому блоці виконання поточних і середньострокових завдань державної інвестиційної політики держава має забезпечувати підвищення експортного потенціалу, збільшення кредитування реального сектора, підвищення ефективності фондового ринку, розвиток інвестиційних інститутів, залучення прямих іноземних інвестицій.

Другий блок спрямований на підвищення доходів від державного майна, підвищення доходів від державних інвестицій, зниження вартості запозичення.

У третьому блоці завдань має бути забезпечена модернізація системи реалізації державної інвестиційної політики та здійснюватися контроль за збалансованістю і взаємозалежністю інвестиційної політики з іншими напрямками соціально-економічної політики.

Розвиток інвестицій в промислове виробництво повинен припускати отримання промисловими підприємствами достатнього чистого прибутку за рахунок підвищення ефективності функціонування виробничих потужностей. Процес руху інвестицій в реальне виробництво має опосередкований характер. Перш ніж перетворюватися в реальні активи, грошові кошти акумулюються за допомогою ринку цінних паперів або банківських депозитів. Тому фінансові інвестиції, як початковий етап руху інвестиційних ресурсів в промислове виробництво, мають бути враховані при обґрунтуванні теоретичних підходів до стимулювання інвестицій в промислове виробництво. Разом з тим акцент слід робити не на пропозицію фінансових інвестицій, тобто шляхом купівлі фондових цінностей і вкладення в банківські активи, а на їх отримання шляхом продажу фондових цінностей і запозичення у комерційних банків.

В Україні велике значення має першочергове стимулювання виробничих інвестицій як основної ланки виходу з економічної кризи. Інвестиції в промислове виробництво можуть відрізнятися різним ступенем ризику, проте їх не можна визнавати спекулятивними, оскільки вони завжди припускають створення реальних виробничих потужностей. Отже, інвестиції в промисловість не вимагають з боку держави такого жорсткого контролю і обмеження, як спекулятивні фінансові інвестиції, і для виробничих інвестицій можна і необхідно широко використовувати стимулюючі пільги – податкові, кредитні. Досліджуючи вплив податків на стимули до здійснення інвестицій, можна виділити два найважливіші чинники: зміна податків на доходи корпорацій і інвестиційний податковий кредит. Податок на прибуток підприємства підриває стимули до інвестування, оскільки при визначенні величини прибутку оподаткування виходять з величини амортизації, яка визначена на основі цін, сплачених за капітальні блага у момент їх придбання. Разом з тим, із-за інфляційних процесів відновна вартість перевищує, як правило, первинну вартість, отже, і база оподаткування податком на прибуток збільшується,

що скорочує стимули до інвестування. Відмічена закономірність має особливе значення для нестабільних економік, оскільки для них характерні інтенсивні інфляційні процеси. Аби податок на прибуток не підривав стимулів до інвестування, необхідне коректування амортизаційних сум на величину дорожчання придбання і відновлення основних засобів. Розкриваючи значення інвестиційного податкового кредиту, який знижуючи витрати на одиницю капіталу, стимулює його накопичення, слід визначити, що субсидування інвестицій, податкові інвестиційні кредити можуть мати суперечливі наслідки. Наприклад, при уповільненні темпів економічного зростання підприємства можуть зайняти позицію вицікування інвестиційних субсидій і затримувати здійснення інвестицій, що ще більш поглибить економічний спад. Таким чином, використовуючи субсидування інвестицій і податкові інвестиційні кредити в механізмі стимулювання інвестицій в промислове виробництво, слід враховувати і негативні наслідки застосування цих стимулів.

Якісна своєрідність інвестицій в промислове виробництво зумовлює і особливості механізму їх стимулювання. Промислові інвестиції, як вкладення в реальні активи виробничого характеру, маючи на своїй спонукальній меті отримання прибутку, володіють і особливим засобом досягнення цієї мети, а саме: створення реальних виробничих потужностей, організацію виробничого процесу, залучення робочої сили для забезпечення функціонування виробництва. Отже, механізм стимулювання промислових інвестицій повинен припускати забезпечення необхідних умов для отримання промисловими підприємствами достатнього прибутку для їх безперервного саморозвитку шляхом розширення виробничих потужностей та їх активного використання.

Державна підтримка може бути прямою або непрямю, носити об'єктний орієнтований характер, бути "прозорою" або завуальованою. Чітко розмежувати всі форми існуючої державної підтримки практично дуже важко. Проте аналіз ефективності державної підтримки підприємств різного розміру виявив використання специфічних для країни форм підтримки, таких як участь в процедурі банкрутства. В умовах України підтримка малого підприємництва в якійсь мірі стимулює створення підприємств в цій сфері, проте не веде до зниження в ній системних ризиків. Зазвичай через два-три роки малі підприємства стикаються з необхідністю технологічного переозброєння, потенціал початкового позиціонування в ринковій "ніші" опиняється вичерпаним. Через нестачу основних засобів, які можуть виступати заставою по кредитах, малі підприємства не в змозі привертати позикові фінансові ресурси навіть при високій нормі рентабельності. Тому простіше створити нове підприємство, чим робити зусилля для подальшого розвитку того, що існує. Можливо, немає нічого страшного в тому, що в малому бізнесі, що в цілому грає позитивну роль в інноваційному розвитку економіки, динамічно створюються і зникають фірми. Проте, в такій ситуації різко знижуються можливості формування середнього бізнесу, як результату еволюційного розвитку малого підприємництва. Збільшення масштабів бізнесу відбувається шляхом зростання кількості малих фірм у власника без їх укрупнення, тобто без переходу в категорію середнього бізнесу. Тому так важливо створювати передумови для подовження життєвого циклу підприємств малого бізнесу, підвищення стійкості його потенціалу. Для досягнення цієї мети можна використовувати такі форми державної підтримки малого бізнесу, як передача об'єктів нерухомості, лізинг устаткування, передача прав на використання результатів інтелектуальної діяльності. Це могло б істотно підвищити інвестиційну привабливість підприємств малого бізнесу. Середній бізнес має достатньо високий потенціал адаптації до кон'юнктури ринку, орієнтований на застосування нових технологій і має в своєму розпорядженні можливості по залученню позикових коштів для розвитку внаслідок меншої мобільності активів. Проте, в останнє десятиріччя він як би випав з поля зору при наданні державної підтримки, в чому полягає серйозний прорахунок державної політики. Тому, частину форм державної підтримки малого бізнесу слід розповсюдити і на середній бізнес.

Розробити критерії підтримки крупного бізнесу набагато складніше, ніж малого і середнього, внаслідок унікальності і неповторності виробництва на більшості крупних підприємств. Державна підтримка крупного бізнесу носить об'єктно-орієнтований характер і неминуче приводить до серйозного порушення рівних умов конкуренції. Досить часто органи виконавчої влади не застосовують до підприємств існуючі правові інструменти по стягненню заборгованості, що є однією з своєрідних форм державної підтримки. В той же час інститут банкрутства, замість інструменту вилучення неефективних підприємств з підвищенням ефективності використання матеріальних ресурсів, стає інструментом конкурентної боротьби, рейдерського захоплення підприємств, що динамічно розвиваються, захисту менеджерів від власників. Принципи, якими керується держава в ініціації справ про банкрутство, непрозорі не тільки для учасників ринку, але і для самих органів державного управління. Відповідно до існуючої нормативної бази процедуру банкрутства держава може ініціювати відносно переважної бі-

льшості промислових підприємств. Це означає неможливість використання прийнятих критеріїв, що знижує ефективність інституту банкрутства в українській економіці в цілому. Таким чином, необхідно виробити реальні і чіткі критерії ініціації державою банкрутства підприємств, які можна було б неухильно застосовувати на практиці. В цілому раціональнішим видається використання тих форм державної підтримки промислових підприємств, які дають можливість знижувати інвестиційні ризики і можуть застосовуватися на комплексній основі.

Основним інструментом подання державної підтримки на комплексній основі є цільові програми. Їх реалізація повинна забезпечувати максимальний мультиплікативний ефект, тобто сприяти не тільки підвищенню конкурентоспроможності конкретного виду промислової продукції, але і пожевленню виробництва на максимально можливому числі суміжних підприємств. Очевидно, такому критерію відповідають, з одного боку, програми виробництва промислової продукції, що є завершенням декількох технологічних переділів, а з іншої – програми з розвитку промислової інфраструктури і формування нової економіки (інформаційні технології, комунікації тощо). Державні органи влади можуть використовувати різні заходи та комплекси заходів для залучення промислових інвестицій. Умовно їх можна розділити на такі групи: надання державних гарантій прямих інвестицій; створення вільних економічних зон; створення додаткових спонукальних механізмів потенційних інвесторів; створення ефективної інформаційної системи для потенційних інвесторів; заходи щодо створення сприятливого іміджу в очах потенційних інвесторів; фінансова підтримка і сприяння інвестиційній діяльності; створення регіональних агентств з інвестиційної політики; формування регіональних бюджетів розвитку.

Розглянемо сутність виділених заходів для залучення промислових інвестицій. Технологія надання гарантій інвесторам з боку держави ґрунтується на створенні збалансованої системи правового захисту, привабливої для потенційних інвесторів. Види гарантійних зобов'язань можна умовно розділити на правові, фінансові і майнові. Класифікація можливих державних гарантій подана в табл. 1.

Таблиця 1

Класифікація державних гарантій

Правові гарантії	Фінансові і майнові гарантії
Забезпечення виконання законодавчих гарантій суб'єктам інвестиційної діяльності	Гарантії по зобов'язанням юридичних осіб, що витікають з їх відносин з інвестором
Забезпечення стабільності прав суб'єктів інвестиційної діяльності	Гарантії використання доходів іноземним інвестором
Забезпечення сприятливого правового режиму для іноземних інвесторів	Компенсації та відшкодування збитків іноземним інвесторам
Гарантії від примусових вилучень та незаконних дій державних органів та посадовців	Додаткові гарантії для іноземних інвесторів та підприємств з іноземними інвестиціями
Державна реєстрація прав інвесторів на нерухоме майно	Гарантії по проектах, що мають соціальне значення
Гарантії прав інвестора на земельні ділянки	Гарантії при припиненні інвестиційної діяльності

Створення вільних економічних зон, відповідно до світової практики, є одним з ефективних механізмів залучення прямих інвестицій. Як правило, в подібних зонах інвесторам пропонується розвинена і зручна економічна, виробнича інфраструктура для будь-яких або певних видів підприємницької діяльності. За рахунок концентрації засобів, матеріальних, кадрових, науково-технічних і, в першу чергу і обов'язково, інвестиційних ресурсів, вони здатні грати роль центрів (точок) зростання, які надалі ініціюють активізацію економіки країни в цілому. Створення вільних економічних зон є також одним з елементів перенесення важелів управління господарськими процесами з макроекономічного на регіональний рівень, з посиленням елементів самоврядування. Вільні економічні зони є однією з форм забезпечення ефективності територіально-господарської організації економіки, що цілком співпадає із загальнодержавним підходом щодо перебудови економіки України і розширення самостійності регіонів.

В Україні створено декілька вільних економічних зон (ВЕЗ) та територій пріоритетного розвитку. Це північно-кримська експериментальна економічна зона "Сиваш", ВЕЗ "Славутич", ВЕЗ "Закарпаття", ВЕЗ туристично-рекреаційного типу "Курортполіс Труськавець", ВЕЗ "Донецьк" і "Азов", ВЕЗ "Яворів" тощо. На території вільних економічних зон, як і на територіях пріоритетного розвитку встановлено спе-

ціальний пільговий митний і податковий режим діяльності. До переліку пріоритетних видів діяльності на території ВЕЗ віднесено: сільське господарство; видобуток вугілля, нафти і газу; добування кольорових металів, піску, глини; розробка кам'яних кар'єрів; харчова, текстильна, шкіряна, деревообробна і паперова промисловість; коксохімія; виробництво гумових і пластмасових виробів; металургія і металообробка; виробництво машин, електричного, електронного, транспортного устаткування; виробництво електроенергії, газу і води; будівництво. Проте проведені дослідження показали, що основні завдання – реанімація господарської діяльності найбільших підприємств і зростання виробництва на цих підприємствах – до кінця не були вирішені. Тому податкові пільги повинні надаватися тільки під інвестиційний проект, в якому мають бути визначені не тільки показники комерційної і фінансової ефективності, що враховують фінансові результати для промислових підприємств – учасників особливих зон, але й показники ефективності, що відображають суспільний і бюджетний інтереси регіону (рис. 1).

Рис. 1. Співвідношення інтересів суб'єктів інвестиційного проекту

Слід зазначити, що досі не вироблена єдина комплексна концептуальна основа формування вільних економічних зон. Створення спеціальних спонукальних механізмів для потенційних інвесторів має на меті підвищення конкурентоспроможності території відносно інших регіонів в частині залучення прямих інвестицій. В літературі спонукальні механізми в найбільш загальному вигляді розділені на фіскальні, фінансові спонукальні, та нефінансові спонукальні.

Фіскальні спонукальні механізми спрямовані на зниження податкового навантаження та скорочення періоду окупності: податкові канікули, пільги, відміна окремих податків.

Фінансові спонукальні механізми – це прямі платежі і допомога з боку регіональних і місцевих адміністрацій, що направлені на залучення важливих проектів і управління інвестиційними потоками, компенсація витрат на науково-дослідні роботи.

Нефінансові спонукальні механізми сприяють вдосконаленню технічних і операційних умов для компаній: відкриті конкурси і тендери; забезпечення доступу до регіональних замовлень; державне фінансування розвитку місцевої інфраструктури підтримки підприємництва; створення ефективної інформаційної системи для інвесторів; механізми швидкої ратифікації.

Чітка структуризація спонукальних мотивів і доведення їх до зведення потенційних інвесторів в ході активних PR-кампаній по просуванню іміджу регіону значно полегшують залучення фінансових ресурсів. Найбільший ефект для залучення прямих інвестицій може принести "інтегрований комплекс" спонукальних механізмів, що супроводжується певними обмеженнями. Наприклад, мінімальний рівень зайнятості, встановлений рівень експорту, участь в навчанні персоналу, встановлений процентний мінімум використання місцевих компонентів тощо.

Спонукальна система для інвестиційної діяльності, на нашу думку, може вважатися ефективною тільки тоді, коли виконуються поставлені макроекономічні цілі, виходячи з бюджетних обмежень, дотримується баланс між інтересами інвесторів і соціально економічними і природоохоронними пріоритетами регіону.

Заходи щодо створення сприятливого іміджу регіону в очах потенційних інвесторів повинні включати комплекс практичних дій по розповсюдженню комерційно важливих відомостей про регіон, його реклами і необхідному рівню консультування.

Висновки. Для успішного залучення в регіони прямих інвестицій необхідне виконання великого об'єму комплексних заходів. Ці функції, особливо для крупних інвесторів, доцільно покласти на регіональні агентства розвитку, які за рахунок своєрідного патронажу над крупними інвестиційними проектами підвищують вірогідність їх здійснення на території регіону.

Регіональні бюджети розвитку мають ключове значення для поживлення інвестиційної діяльності в кризових умовах і є інструментом державного інвестування. Бюджет розвитку має бути складовою частиною обласного бюджету, що формується у складі капітальних витрат бюджету і використовується для кредитування, інвестування і гарантійного забезпечення інвестиційних проєктів.

Розглянуті комплекси заходів залучення інвестицій мають бути покладені в основу формування як державної інвестиційної політики, так і інвестиційної політики промислових підприємств. Детальна розробка комплексної концептуальної основи формування вільних економічних зон, інструментарію запропонованих механізмів для залучення промислових інвестицій є напрямом подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акімова І., Ак'юз І., Волосовий В., Гаврилишин В., Гавріленков Є. Сприяння сталому економічному зростанню в Україні. – К.: Альфа-Принт, 2001. – 348 с.
2. Стриженко А.А. Алешкевич Т.В., Рогозин К.И. Инвестиции в реальный сектор как способ осуществления промышленной политики в разных странах: Учебное пособие. – Барнаул: АлтГТУ, 2000. – 98 с.
3. Бабук И.М. Инвестиции: финансирование и оценка экономической эффективности. – Мн.: ВУЗ-ЮНИТИ, 1996. – 161 с.
4. Борщ Л.М. Інвестиції в Україні: стан, проблеми і перспективи. – К.: Знання, 2003. – 319 с.
5. Жданов В.П. Инвестиционные механизмы регионального развития. – Калининград: Янтарный сказ, 2001. – 355 с.
6. Крупка Я.Д. Прогресивні методи оцінки та обліку інвестиційних ресурсів. – Тернопіль: Економічна думка, 2000. – 354 с.
7. Музиченко А.С. Державне регулювання інвестиційної діяльності. – К.: Науковий світ, 2001. – 90 с.
8. Шарп У.Ф., Александер Г. Дж., Бэйли Дж.В. Инвестиции. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 1024 с.
9. Фишер П. Прямые иностранные инвестиции для России: стратегия возрождения промышленности. – М.: ЮНИТИ, 1999. – 486 с.

УДК 658:338.363

МОНІТОРИНГ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Прокопенко Ю.В.

Класичний приватний університет

В статье исследовано современное состояние машиностроительного комплекса в Украине, определено место машиностроения в промышленности страны, выделены группы предприятий на основе показателей их хозяйственной деятельности.

Ключевые слова: *машиностроительный комплекс, конкурентоспособность предприятий машиностроения, промышленность, вид экономической деятельности.*

The article is devoted to modern state of machine-building complex of Ukraine, the place of machine-building in the industry of the country is determined, the groups of enterprises are distinguished on the basis of indexes of their economic activity.

Key words: *machine-building complex, competitiveness of engineering enterprises, industry, type of economic activity.*

Постановка проблеми. Проблема конкурентоспроможності в сучасному світі має універсальний характер. Від того, наскільки успішно вона вирішується, залежить багато чого в економічному житті будь-якої країни. На жаль, на сьогодні більшість українських підприємств машинобудування ще не готова до активного ведення конкурентної боротьби.

У наш час машинобудування є основою економіки будь-якої країни й відіграє вирішальну роль у створенні матеріально-технічної бази господарства. У сучасних умовах йому належить винятково важлива роль у прискоренні науково-технічного прогресу. В економічно розвинених країнах на частку машинобудівних виробництв припадає від 30 до 50 % загального обсягу випуску промислової продукції (у Німеччині – 53,6 %, Японії – 51,5 %, Англії – 39,6 %, Італії – 36,4 %, Китаю – 35,2 %). Це забез-